

Stališče socialistične stranke in vojna.

MOČ I NJENE MEJE.

Kakor ni mogel socializem preprečiti te vojne, tako je tudi ni mogel ustaviti. To res ni nikakršno čudo; saj še dokaj omejene balkanske vojne ni mogel preprečiti ne ustaviti. In da se ni že iz tistega konflikta izlegel evropski požar, tudi ni zabranil socializem, temveč londonska konferenca, ki je sama komaj zdelala svojo nalogo. Res je, da so takrat socialistične stranke v Evropi z največjim naporom sodelovale, ali res je tudi, da bi bil njih napor ostal brezuspešen, če ne bi bilo drugih sil, ki so bile zelo zainteresirane na tem, da se ne vname vsa Evropa.

Interesom socializma se prav nič ne poslužuje, če se pretirava njegova sila. Socializem obsega pač zelo veliko moč; na žalost je takozvani radikalci tam ne vidijo, kjer je najbolj učinkovita, sugerirajo si jo pa tam kot ogromno, kjer je v resnici nezadostna. Iz tega nastajajo potem vsakovrstne napake, zlasti taktične, ki ne pospešujejo razvoja, ampak ga ovirajo.

Pisarnarji se radi sklicujejo na tisto resolucijo izrednega mednarodnega kongresa iz dobe balkanske vojne, ki nalaga socialistom dolžnost, da naj skušajo preprečiti vojno, če pa izbruhne kljub temu, naj si prizadevajo, da se čimprej konča.

To je gotovo lepa resolucija in nikdar ji nismo odrekli vrednosti. Ampak njena vrednost ni neomejena. To pove pravzaprav že njeno besedilo. "Socialisti naj skušajo, da preprečijo vojno; ampak če —"

Možnost, da se trud ne posreči, je, kakor se vidi, že v resoluciji priznana. In drugače ne more biti, ker so sestavljali in odglasovali resolucijo pametni ljudje, ki tudi socialistom ne pripisujejo božanske moči.

Kdor pa priznava, da se prvi napor lahko po-

nesreči, ne more dvomiti, da se lahko enako zgodi z drugim. Tedaj pa mora tudi računati s takim faktorom.

EKSPERIMENTI IN NALOGE.

Socialistične stranke so si prizadevale, da bi bile preprečile sedanjo vojno. Ne vse na enak način, ne vse z enakimi sredstvi, tudi ne vse enako odločno; ampak prizadevale so si. Prizadevanje pa je ostalo brezuspešno. Vojna je izbruhnila.

Za socialistične stranke je nastala druga naloga: Potruditi se, da se vojna čimprej konča. Bili so tudi taki poizkusi v različnih smereh. Manjkalo jih je največ tam, kjer bi jih bil vsakdo največ pričakoval, namreč v Nemčiji.

Zgodovina pa govori, da so tudi ti poizkusi ostali brez uspeha. Vojne ni ustavilo glasovanje srbskih socialistov proti vojnemu kreditu; miru ni pospešila zimmerwaldska konferenca; ni mu pomagala odep nemške manjšine od večine; ni mu koristila ruska revolucija; niti brest-litovska pogodba ga ni približala in tam sklenjeni mir ni niti sam na sebi mir, splošen svetovni mir je pa z njo le oddaljen.

Nobena internacionalna resolucija ni zahtevala in ne more zahtevati od socialistov, da naj do sednjega dne vrše delo, ki se je praktično izkazalo kot absolutno brezuspešno. Če je postalo jasno, da se nadaljevanje vojne ne dá ustaviti, tedaj mora priti dan, ko so poizkusi ustavljanja le še komični, eventualno tudi tragikomični, če se dopri- našajo takim eksperimentom žrtve, o katerih mora vsakdo vedeti, da so brez koristi. In socialistična stranka nima poklica, da bi se delala komično; prav tako tudi ni njena naloga, da bi nakladala svojim članom absurde, nezmislne žrtve. Politična stranka ni in ne sme biti sekta fanatikov.

OMEJENOST SKLEPOV.

Dan, ko se je pokazala brezuspešnost mirov- nih eksperimentov, je pa prišel že davno, preden je Amerika stopila v vojno.

Sploh morejo taki napori le nekaj časa imeti pomen. Dokler še ni vojna zahtevala preveč žrtev, dokler je kaj upanja, da se vojna s pogajanjem lahko definitivno ustavi, to se pravi, da se ne sklone le premirje do gotove nove vojne, je trud za mir hvalevreden. Če se pa vojna ni mogla ustaviti, dokler je bila še večalimanj v začetku in je pogoltnila že velike žrtve, morajo stopiti v prvo vrsto druga vprašanja, ki potisnejo mir v ozadje.

O modernih vojnah je bilo splošno razširjeno mnenje, da ne morejo biti dolgotrajne. Literatura je dokazovala to na najraznovrstnejše načine. Izračunali so stroške vojne in dognali, da bo vsaka država ob njih bankerotna. Preenili so uspešnost modernega orožja, sešteli verjetno množino mrtvih in ranjenih in napovedali, v kako kratkem času mora biti človeški material izčrpan. Upozarjali so na ogromne aprovizacijske težave za prehrano armade in za prehrano prebivalstva. Kar koli se je jemalo v poštev, je dalo slutiti, da mora biti moderna velika vojna kmalu končana.

Pod tem vtiskom je stal tudi bazelski izredni kongres Internacionalne. Poleg tega pa je imel s svojim pričelom, da naj se dela za hitro končanje vojne, še nekaj drugega pred očmi. Hotel je po možnosti preprečiti, da bi močnejši popolnoma pogazil slabjšega. Kajti mir s takim rezultatom, z brezobzirnim uničenjem manjšega, se ne vjena z nobenim socialističnim načelom.

NARODNA IN MEDNARODNO DOLŽNOST.

Kadar se tako jasno kakor v sedanjem konfliktu pokaže, da ni socializem dovolj močan, da

bi kmalu ustavil vojno, tedaj se ne more več ukvarjati z jalovim poslom, ampak se mora ozreti po drugi, njemu primerni in njega dostojni nalogi. Zlasti je to njegova dolžnost tedaj, kadar je vojna pogoltnila že na milijone žrtev.

Izgovor, da ne gre bazelska resolucija dalje, kakor do mirovnih poizkusov, ne tehta nič. Socializem ni islam, da bi človek neprenehoma vpraševal: Kaj je v koranu in kaj ni?

Treba je pa vzeti še v poštev, da more imeti sklep o pacifiističnem prizadevanju le tedaj veljavo, če se more to delo internacionalno opravljati in če se res tako opravlja. Le če zedinijo socialisti vseh dežel svoje napore za dosego miru in če imajo za ta mir enaka načela, je tako prizadevanje pametno in opravičeno. Od francoskih socialistov zahtevati, da naj rebelirajo proti vojni, dočim podpirajo nemški svoje vojne lorde, je nezmisel, ki se ne more podtakati socializmu.

Sporazumno delo za mir je postalo nemogoče, čim se je ogromna večina nemških socialistov postavila na stran svoje imperialistično agresivne vlade. Če bi bili socialisti v zavezniških deželah mogli svoje vlade prisiliti na sklepanje miru in če bi bili res tako storili, bi vpriči omenjenega položaja praktično izvršili željo nemške vlade in služili njenim interesom.

Ko je bilo jasno, da je enotna akcija za mir nemogoča, je za zavezniške socialiste odpadla dolžnost, da se še potegujejo za mir. Nemška socialistična večina jih je odvzela te dolžnosti.

Zanje in za vse tiste, ki so ostali zvesti načelom socializma, je bilo tedaj potrebno preučiti mednarodni položaj po rezultatu tega studija uravnati svoje postopanje.

(Dalje prihodnjic.)

SR. JAKŠIČ:

Razredni boj in agrarno vprašanje v Bosni in Hercegovini.

(Konec.)

Socialna demokracija v Bosni in Hercegovini ima v svojem programu zahtevo po obligatnem odkupu kmetov z državnimi sredstvi brez povračila od seljakov. To ni prava socialistična zahteva, v kolikor se to vprašanje rešuje parlamentarnim putem, marveč pravo socialistično revolucionarno stališče bi bilo: eksproprijacija zemljišč ag in begov in prenos v seljaške roke. In socialna demokracija, videča v fevdalizmu in kmetstvu veliko zapreko za družabni razvitek in svoje napredovanje, je započela živo akcijo za odpravo kmetstva in odstranitev fevdalizma. V tem slučaju se ona, dasi po drugem potu in z odločnejšimi koraki, bori vzporedno z buržvazijo zoper skupnega sovražnika. Z rešitvijo agrarnega vprašanja v seljasko korist bi seljaki postali lastniki zemlje, pršli bi v kapitalistično družbo; toda mi vemo, da je to neizogiben proces, da se družba mora razvijati iz fevdalizma v kapitalizem, da se pozneje pretvori v socializem, in zato tudi akcije socialne demokracije v Bosni in Hercegovini niso nič drugega nego pospešitev družabnega razvitka. V takem slučaju proletariati, kakor je bilo tudi v drugih deželah, pomaga buržvaziji, da izvojuje svojo zmago, da bi on pozneje zrušil buržvazijo in v socialni revoluciji izvojeval svojo, proletarsko zmago. Če bi se sprejela zahteva socialne demokracije, da kmetje ne vračajo odkupnine, bi se seljaki, postavši maloposestniki, proletarizirali kasneje, toda tudi naravnije; če pa se izpolni za-

hteva buržvazije, da vračajo tudi kmetje posojila bankam, se bodo prav v kratkem času proletarizirali in niti ne bodo preživeli dobro buržvazne periode, in prišli bodo v proletariati tudi brez tiste kulture, katero bi jim v rednih razmerah moglo dati maloposestno stanje. Na delo med ta proletariati, v enem in v drugem slučaju, pride socialna demokracija lahko v istem času. Ako bodo prej proletarizirani, se bo z večjim naporom tudi pozneje lahko agitiralo med takimi proletarci, ker so nekulturni, in socialna demokracija jih mora učiti tudi onega znanja, ki se pridobiva v osnovni šoli. Ako se proletarizirajo kasneje, pridejo seveda v maloposestniškem položaju do neke kulture, in dalo bi se torej med njimi delati. Kot dokaz tega navajam primer, da je v Bosni in Hercegovini danes masa proletariata, ki je od kmetijskega stanja prešla v proletariati, a te mase se jako težko ali pa celo nič ne organizirajo, ker so dočeli nekulturne; pet šestink teh proletarcev ne zna ne čitati ne pisati. Zahteva socialne demokracije seveda ne bo sprejeta. Zahtevo buržvazije sprejme Sabor, ne bodo je pa odobrile vlade monarhije, ki imajo odločilno besedo, in bo torej ostalo ali sedanje stanje ali pa fakultativni odkup, kar je skoro eno in isto. To in ono zavlačuje odstranitev kmetstva v nedoglednost in ustvarja užasne razmere. Če bo tako, poročajo na vsak način kmetje tudi svojo besedo; in če ne izlepa, pa izgreda bo odpravljena ta sramota dvajsetega veka.

Z odstranjevanjem fevdalizma stopata na plan dva moderna razreda: buržvazija in proletariati. Tako bi bilo v samostojni deželi. Toda Bosna in Hercegovina sta koloniji. Bosensko-hercegovska buržvazija in proletariati imata še enega skupnega sovražnika, in ta je avstroogrski kapitalizem. Za interese tega kapitalizma dela dunajski, beštanski in sarajevski vlada. Da onemogoči razvitek naroda v svojih kolonijah, preprečuje te vlade vse politične svoboščine. Proletariati se z vsemi močmi bori za politične svoboščine, za razširjanje ustavnih pravic, toda delo buržvazije je v tem oziru jako uslavno. Na ledjih naroda se danes dviga buržvazija. Njen razvoj najbolj ovira vlada in ta buržvazija vodi danes pomirjivo, da ne rečemo sporazumno politiko z vlado. To se najbolje lahko vidi pri glasovanju za proračun. Vsi buržvazni in fevdalni poslanci, skoro ves Sabor, izvzema nekoliko postenih nacionalnih idealistov s Petrom Korićem in Simon Erakovićem na čelu, je glasoval za vladni proračun in s tem dal vladi priznanje za njeno tridesetletno absolutistično delo. Buržvazni poslanci so se odločili, da glasujejo za vladni proračun, to storijo iznava te duži, in izkušajo s pomočjo vlade pridobiti kaj za svoj buržvazni razred. Oni so se torej odločili, da postopoma in dolgotrajnem času pridobijo kaj zase, ne pa da si z opozicijskim postopanjem v kratkem času izvojujejo več pravic, v prvi vrsti revizijo sedanje ustave, katera jim zožuje kompetenco za reševanje deželnih poslov.

Da prinese ta pomirljiva politika škodo tudi sami buržvaziji, o tem se bo ona šele prepričala, ko vlada nekoč ne bo hotela ničesar več prostovoljno dati, a buržvazija ne bo sposobna za boj, kaj jo bodo vlade korumpirale, kakor se je zgodilo na Hrvaškem. Naša buržvazija uganja danes tesnopravno politiko, odpevala se je svojim nacionalnim idealom, pokazala, da še sedaj ne mara biti sposobna, da bi priborila narodno zedinjenje in osvoboditev, in bo tako mirno proživela svojo parazitsko vlogo, in zapustila proletariatu nalogo, da izvrši mnoge naloge, ki jih je zgodovina namena buržvaziji. Proletariati bo to tudi moral sprejeti in s svojim osvobojenjem osvoboditi narode iz vsake kapitalistične in nacionalne sužnosti.

Socialna demokracija v Bosni in Hercegovini ima danes jako težaven položaj. Ina pred seboj troje razrednih nasprotnikov: fevdalizem, tujo buržvazijo, domaćo buržvazijo. Ko pade fevdalizem, se mora boriti proti obema kapitalizmoma, ki ja bo, hkratu s proletariatom vsega sveta, pokopal v grob. Stalno napredovanje delavskega pokreta v Bosni in Hercegovini nam daje garancije, da bo socialna demokracija tudi mogla izvršiti svoje težke historične naloge. Vkljub vsem nasprotnim okoliščinam se razmere ipak razvijajo v našo korist, vsi dogodki dovajajo vođa na naš mlini, in to nas tudi ohrabruje za veliko delo za osvoboditev delavskega razreda. Ako je v Bosni zadnji padel fevdalizem, ne bo zadnja, ko pade kapitalizem.

Situacija v Avstriji.

Se nikdar ni bilo v časopisju toliko avstrijskih vesti, kolikor jih je zadnje čase; vse te vesti so pa take, da ne morejo biti za gospoda Karla in njegove trabante nič kaj prijetne. O pomenu poročil in dogodkov, ki so za njimi, govorimo na drugem mestu. Tukaj prinašamo pregled vesti, kronološko, kakor so prihajale iz raznih virov onkraj oceana.

Z nemške meje poročajo preko Amsterdama, da je v Avstriji izbruhnila revolucija. Podrobnih vestih še ni. Na raznih krajih Ogrske so se vršili shodi z zahtevo, da se konča vojna. Na amsterdamski borzi je padla vrednost avstrijskih delnic.

"Berliner Tageblatt" ima sledeče poročilo od svojega dunajskega poročevalca:

"Avstrijska vlada je obsojena na smrt in počakati je treba, kakšno stališče zavzame vlada, ako odkloni krona pričakovane ministrske demisije. Nastala je državna kriza in Avstrije iz leta 1867 ni več. Ministrski predsednik Seydler je slep vpričo velike nevarnosti. Berlin mora spoznati, da ni več starega sodružniška alijance in ni je sile na svetu, niti sama zasčita Nemčije, da bi jo oživila.

Iz Londona poročajo: Tukaj mrgole vesti o hudi krizi v Avstriji; vesti prihajajo iz raznih zunanjih virov, toda direktnih potrjuječih vesti še ni.

Depeša poluradne španske agenture Fabra v Madridu pravi, da ima privatne informacije iz zelo zanesljivih virov, ki se glase, da se pripravljajo veliki dogodki v Avstriji. Ljudstvo zahteva mir za vsako ceno. Na Dunaju divjajo kravi izgredi in Avstrija je na pragu velike politične krize.

Poljaki v Avstriji zahtevajo, da ministrski predsednik Seydler odstopi. Dalje javljajo, da je demisioniral minister notranjih zadev graf Togenburg in več drugih ministrov se hoče posloviti.

Prihod barona Buriana, avstro-ogrskega ministra zunanjih zadev, v Berlin, je vsekakor v zvezi s sedanjim napetim političnim položajem v Avstriji. Položaj je nedvomno resen, kajti vrednost avstrijskih papirjev je zelo pala na amsterdamski borzi.

Iz Amsterdama poročajo preko Londona: Neprenehoma se ponavljajo vesti o težki politični krizi in o izgredih v Avstro-Ogrski. Na Dunaju se vrste veliki izgredi, vsled česar je padla vrednost avstrijske krone na amsterdamski borzi kakor še nikdar prej ne.

Poljska stranka v Avstriji, ki se je pridružila opoziciji, je baje prisilila ministrskega predsednika, da je ponovno demisioniral. Ako cesar ne sprejme resignacije, je izključena možnost nadaljnega zasedanja parlamenta. Avstrijska vlada je vsled tega v hudih škripcih, kajti težko je najti novega ministrskega predsednika, katerega bi odobrila Nemčija.

Iz Amsterdama poročajo: Nizozemski bankirji so dobili poročila, da sta si nemška in avstro-ogrska vlada v nasprotju zaradi mirovnega pogajanja. Avstrija želi, da se takoj objavijo mirovni pogoji, ker drugače ne bo moglo priti do pogajanja, dočim je Nemčija pod paleem Hindenburga, ki zahteva, da morajo centralne države čakati na izid sedanje ofenzive na zapadu z namenom, da lahko diktirajo ostrejšje pogoje, ko pride "zmaga".

Avstro-ogrski zunanji minister Burian, ki se je pred nekaj dnevi mudil v Berlinu, je poleg drugih stvari najbrž imel tudi nalogo pripraviti nemško vlado za objavo mirovnih pogojev, toda našel je junckerje pokorne Hindenburgu in namesto tolažbe za mir je menda dobil povelje, da mora Avstrija napasti Italijo.

Iz Amsterdama poročajo: Po najnovejših vestih iz Budimpešte je ogrska vlada zasedla ves letošnji kmečki pridelek, še preden je dozorel. Vsi mlini za žito so pod vladnim nadzorstvom.

Iz Londona poročajo: Po vesteh iz nevtralnih virov je 4000 nemških vojakov v boju z revolucionarji v Galiciji. Okrožje Lvova je v plamenih revolte. Živezni izgredi na Dunaju, v Budimpešti in Pragi se ponavljajo. Najhujši izgredi so bili te dni v Pragi. Vlade oblasti so razglasile po vsej Avstriji, da je vlada odkrila priprave za revolucijo. Vlada grozi, da zadušil z oboroženo silo vsako vstajo. Dalje poročajo, da se vrše v jugoslovanskih deželah veliki nemiri.

Iz Amsterdama poročajo: Tukajšnji bančni krogi so sprejeli poročila da vlada v Avstriji največja konfuzija, medtem ko je položaj na Ogrskem tak, da mora vlada izbirati med takojšnjim mirom ali revolucijo. Ljudstvo je skrajno sito vojne in strašne bede in vrhutega je še država sama v velikih finančnih škripcih.

Avstro-ogrske finance so prišle na stopnjo, ko je bankrot absolutno neizogiben. Vlada se ne upa povišati davkov, ker bi s tem razkačila bogatejšo razrede, in vsled tega si pomaga z neprestanim izdajanjem papirnatega denarja. V Amsterdama ne taje več, da ima Avstrija le poldrug odstotek zlate rezerve denarja, kolikor ga je izdala tekem vojne. Bančni agentje avstro-ogrske vlade sami pripoznajo ta grozeči fakt.

Kakor je Avstija na robu finančnega bankrota, ravno tako je bankrotiralo duševno razpoloženje ljudstva napram državi. Ljudstvo je vedno bolj prepričano, da nadaljuje Avstrija vojno le v interesu Nemčije. V zadnjih štrinajstih dneh je ljudska jeza že tako narasla, da je izbruh revolucije mogoč vsak trenotek.

Iz Amsterdama poročajo: Avstrijski Poljaki so napovedali boj Seydlerjevi vladi. Poljaki dolže Seydlerja, da daje neprenehoma koncesije Nemcem in pronemškim elementom kakor na ukaz iz Berlina.

Militaristi v Avstriji so zelo poparjeni vsled zadnjih dogodkov na bojišču. Na zapadu ne gre tako, kakor žele oni iz izguba avstrijskih dretnak,

ki so jih torpedirali Italijani, zelo boli. Vrhutega je padel eden najboljših avstrijskih avijatikov baron Hesman v boju z italijanskim letalcem nad Trstom.

Iz Amsterdama poročajo: Na Ogrskem narasča sovraštvo proti Nemčiji in upori celih polkov se dogajajo vsak teden. Poleg gibanja za mir, ki je že splošno, pa divjajo boji med ogrskimi političnimi strankami.

Dopisnik "Agence Havas" v Bazlu poroča, da so bile te dni nove socialistične demonstracije na Dunaju.

Dunajski "Fremdeblatt" piše, da je večina avstrijskih ministrov zaključila, da je vsako nadaljnje zasedanje državnega zbora nemogoče. Vsled tega mora vlada odstopiti ali pa razpustiti parlament.

Dr. Seydler, ministrski predsednik, se upira vsakemu odstopu, vsled česar mislijo ministri demisionirati posamno. Seydler bo v tem slučaju reorganiziral kabinet in vladal bo po paragrafu 14. Tedenski odmerek kruba na Dunaju je zopet znižan od 1260 na 630 gramov (poldrug funta). Znižanje je moralo priti zaradi avstrijskega fiaska. Oblasti se boje šrajka. Ko so v zadnjem januarju znižali odmerek kruba, so delavci zaštrajkali in to se morda ponovi tudi zdaj.

Iz Rima poročajo: Iz švicarskih virov poročajo, da groze trije avstrijski ministri — Silva Taraut (to je vsekakor brezjavna pomota; ime se glasi Sylva Taroneca), Banhaus in Twardovsky — z demisijo, ako ne skliče vlada parlamenta na zasedanje.

Nadaljnje vesti iz Španije potrjujejo prejšnje vesti, da se v Avstriji pripravlja revolucija proti vojni lo Habsburžanom.

Nemški elementi v Avstriji dolže Poljake, da hočejo izdati monarhijo ententi, in prisegajo, da se bodo borili brez usmiljenja proti vsaki revolti. (Konec na 8. strani.)